

TİP'İN TARİHİNİ YENİDEN YAZMAK GEREKLİ

Aydınlık Dergisi, 31 Ağustos 2008

Yıldırım Koç

1961-1971 döneminde faaliyet gösteren Türkiye İşçi Partisi, Türkiye'nin siyasal ve toplumsal tarihinde önemli ve saygın bir yere sahiptir. Bu örgütlenme konusunda yayımlanmış en önemli çalışmalar ise, Mehmet Ali Aybar'ın üç ciltlik **TİP Tarihi**, Sadun Aren'in **TİP Olayı (1961-1971)**, Nihat Sargın'ın iki ciltlik **TİP'li Yıllar (1961-1972)** ve Artun Ünsal'ın **Umuttan Yalnızlığa, Türkiye İşçi Partisi (1961-1971)** kitaplarıdır. Ancak TKP-TİP ilişkileri konusunda son yıllarda öğrendiğimiz yeni bilgiler ışığında bu tarihlerin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

TİP, 13 Şubat 1961 tarihinde, 1961 genel seçimlerine katılabilmek için parti kurulmasına izin verilen son günde, 11 sendikacı ve Kemal Türkler'in şoförü (Adnan Arkın) tarafından kuruldu. TÜRK-İŞ üyesi İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nde etkili olan sendikacıların bir bölümü, herhangi bir yetkili organ kararı olmaksızın ve bir parti programı bulunmaksızın, mevcut parti boşluğundan yararlanmak amacıyla bir siyasal parti oluşturdular. TÜRK-İŞ'in kurulacak partiyle bir bağının olmadığı belirtildi. Ancak, buna karşın, TİP'in tüzüğüne, örgütün feshi halinde malların TÜRK-İŞ'e devredileceği hükmü kondu.¹

TİP, işçilerin büyük bir bölümünün Demokrat Parti'yi desteklediği koşullarda, programsız ve aydınlardan kopuk bir sendikacılar partisi olarak doğdu. TİP'in programı, kuruluşundan yaklaşık 6 ay sonra, iki aydın tarafından hazırlandı. Program, güncel siyasal, toplumsal ve demokratik taleplerin bir bölümünün özeti biçimindeydi.²

TİP başarılı olamayınca ve bu arada Türkiye Çalışanlar Partisi girişimi önem kazanınca, TİP yönetimindeki sendikacılar, aydınlarla ilişkileri geliştirmeye ve parti tüzüğüne kuruculara sağladığı yetkilere dayanarak, aydınlardan bir genel başkan belirlemeye çalıştılar.

TİP'in genel başkanlığı önerilmesi düşünülen ve tartışılan kişiler şunlardı:³ Prof.Z.F. Fındıkoğlu, Ali Rıza Arı, Dr.Ekmele, Mehmet Ali Aybar, Orhan Arsal, Sabahattin Zaim, Sedat Erbil, Yaşar Kemal, Prof.Sabri Esat Siyavuşgil, Esat Tekeli, Nadir Nadi, Esat Çağa.

Sonunda Mehmet Ali Aybar üzerinde anlaşma sağlandı ve TİP, 9 Şubat 1962 günü Aybar'a teslim edildi. TİP, bu tarihten sonra, sendikacılar partisi olmaktan çıkarak, sosyalist bir partiye dönüştü. Sadun Aren'in belirttiği gibi, "12 işçi-sendikacının kurmuş oldukları TİP'in, Aybar'ın genel başkan yapılmasından sonraki TİP'le hiçbir ilgisi ve benzerliği yoktur."⁴

Mehmet Ali Aybar, çeşitli TKP tevkifatlarında açığa çıkmamış bir TKP üyesiydi. "M.A.Aybar'ın... TKP üyeliği konusunda çelişkili ifadeler olmakla beraber, R.N.İleri'nin 'Benim hücre sekreterimdi' yolunda bir beyanı vardır."⁵ Nihat Sargın ise, TKP Merkez Komite Sekreteri Zeki Baştımar'ın kendisinin yerine hazırladığı ismin Mehmet Ali Aybar olduğunu söylemektedir.⁶ "Olgulardan ilki 51 tutuklamalarıyla ilgili. Her zaman olduğu gibi o dönemde de iş başındaki birinci kişi kendisinin bunu yapamaz duruma gelmesi halinde yerine bir yedeği önceden seçmiş bulunuyordu. Tutuklamalar sırasında sorulup gösterilen resmi yedek, Parti çalışmalarında seçicinin yani Zeki Baştımar'ın (kod adıyla Yakup Demir)in altında görevli bir partilidir, bu resmi adla sorgu savuşturulmak istenmiştir. Ortaya çıkmamış olan gerçek ise Aybar'ın, Mehmet Ali Aybar'ın görevli kılınmış olmasıdır."

Böylece, sendikacıların kurduğu bir parti, TKP üyeliği ve hatta yöneticiliği o yıllarda bilinmeyen bir solcu avukata teslim edildi. "M.A.Aybar TİP'e girdikten sonra, Türkiye'deki komünistler partiye girmek gerektiği kararını"⁷ verdiler.

1968 yılına kadar TİP'i M.A.Aybar'la birlikte yönetecek olan ve 1962 yılında TİP'e üye olan Behice Boran ve Sadun Aren de, tevkifatlardan kurtulmuş TKP üyeleriydi. Eski TKP'lilerden T.M.Öztürkoğlu şöyle demektedir: "B.Boran da TKP üyesi, özellikle TİP'in kuruluşundan bir yıl sonra gelenler TKP kadrolarıdır."⁸ TKP üyesi Atilla Aşut da Behice Boran'ın TKP üyeliği konusunu İsmail Bilen'e sormuştur: "Yoldaş, dedim, Behice Boran hala TKP üyesi mi? 'Parti'den istifa etmediğine göre üyesidir,' dedi."⁹ Ayrıca, Sönmez

¹ Sadun Aren, TİP Olayı (1961-1971), 1993, s.32, 34.

² TİP, *Türkiye İşçi Partisi Programı*, İst., 1961, 16 s.

³ Kemal Sülker, "5. Yıldönümünde TİP'in Kuruluşu ve Başarılı Mücadelesi," Eylem Dergisi, No.28, 15.2.1966, s.13.

⁴ Sadun Aren, a.g.e., 1993, s.33.

⁵ Naciye Babalık, *Türkiye Komünist Partisi'nin Sönümlenmesi*, İmge Yay., Ank., 2005, s.81.

⁶ Nihat Sargın'ın TÜSTAV'da 9.12.2007 günü yaptığı konuşma, s.13. Bu belgeye dikkatimizi çeken ve bize ileten Erden Akbulut'a teşekkür ederiz.

⁷ Naciye Babalık, a.g.e., 2005, s.75.

⁸ Naciye Babalık, a.g.e., 2005, s.79.

⁹ Naciye Babalık, a.g.e., 2005, s.116.

Targan da Behice Boran'ın 1944 yılında TKP üyesi olduğunu belirtmektedir.¹⁰ Gökhan Atılğan ise Behice Boran'ın TKP'ye 1942 yılında üye olduğunu ileri sürmektedir.¹¹

Sadun Aren, 15 Mayıs 2003 günü kendisiyle yaptığımız görüşmede, 1958 yılında TKP'ye üye olduğunu belirtmiştir.¹²

TİP içinde çok önemli bir konumda olan diğer bir isim ise, Nihat Sargın'dı. Nihat Sargın da 1948 yılı Şubat ayında Türkiye Komünist Partisi üyesi olduğunu açıklamıştır.¹³

Türkiye Komünist Partisi konusunda en kapsamlı kitabın yazarı Naciye Babalık şu tespiti yapmaktadır: "Birinci TİP, TKP açısından desteklenen ve gelişmesinden özel olarak sonuçlar beklenen bir örgüttür. Z.Baştımar bu nedenle Türkiye'de hücreler kurmamış olabilir. Görülüyor ki TİP, TKP'ye rağmen ortaya çıkan bir örgüt değildir."¹⁴

TİP'in yönetiminin 1962 yılı başlarından itibaren TKP'nin eline geçtiğine ilişkin bir açıklama da, bir dönem TKP'nin Türkiye'deki en üst düzey yetkilisi ve 1975–1977 döneminde DİSK Genel Sekreter Yardımcısı olan Aydın Meriç'e aittir:¹⁵ "Y.Demir yurt dışına çıkmadan önce kendisine yakın yoldaşlardan, TİP'i legal, anti-emperyalist, sosyalizan bir hareket olarak yönetmekle görevli bir komite kuruyor. Böylece TİP'in başına komünist hareketin içinde ve dışında yer almış bir aydın grubu geliyor. Yakup Demir ile TİP Yönetimi arasındaki bu ilişki esas olarak 1967'ye dek sürüyor... 1960'lardaki TKP yönetimi ile TİP yönetimi arasındaki ilişkiler, TİP yönetimi içindeki yoldaşların tutumu üstüne bilgiler parti arşivinde değil, İ.Bilen'in özel evinde saklandı. 1973'de parti yeniden kurulurken, politik düşünceleri, becerileri bir yana, bu insanların partililiklerini gizlemek için bu raporlar ortadan kaldırıldı. Ancak tesadüflerle bunları öğrenmek durumunda kaldık."

TİP tarihini bu bilgiler ışığında yeniden öğrenmeden, DİSK tarihini anlamak da olanaklı değildir.

---

¹⁰ "1944 yılında Nail Çakırhan'ın önermesiyle Türkiye Komünist Partisi'ne girdi. Eski tüfeklerden Şahabettin Bakırsan'ın aktarımını temel alırsak, yine bir parti üyesi olan sosyal psikolog Muzaffer Şerif tarafından Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nde edebiyat öğretmeni olan Cemil Toykara'ya bağlanarak örgütlü politik çalışmalarına ilk adımını attı." Sönmez Targan, "Ömrünü Bayrak Gibi Yaşadı," *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Ekim 2007, s.7.

¹¹ Gökhan, Atılğan, *Behice Boran, Öğretim Üyesi, Siyasetçi, Kuramcı*, Yordam Kitap, İst., 2007, s.66-67.

¹² Sadun Aren, 15 Mayıs 2003 günü yaptığımız görüşmede, 1958 yılında TKP'ye girdiğini, M.A.Aybar ile 1958 yılında İstanbul'da Yenicami'nin önünde tanıştıklarını anlattı. Ergun Aydınolu da Aybar, Boran ve Aren'in TKP'li olduğunu belirtmektedir: Ergun Aydınolu, *Türkiye Solu (1960–1980)*, Versus Yay., İst., s.206.

¹³ Nihat Sargın, *Davalar Savunmalar, Cezaevi Anıları*, Tüstav Yay., İst., 2005, s.16.

¹⁴ Naciye Babalık, a.g.e., 2005, s.81.

¹⁵ Aydın Meriç (H.Erdal), *TKP'mizi Yükseltelim*, İşçinin Sesi Yay., 1983, s.3, 16.